

ՕՐԱԳԻՐ ԱՅԼԱՐԱՆԱԿԱՆ

17 ՓԵՏՐՈՒՆԵՐ

ՆԵՐՍԻՍԻԱՆ ԵՍՏՐ 1862

ԹԻՒ 43

ՕՒՆՅՈՒՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱՆ

Տես թիւ 42.

—Չէ՛ սիրելի Հայր, ալ վայրկեան մը չեմ կրնար սպասել, զի այս միջոցին ինչ որ ըսես՝ լըսելու կարողութիւնս հատած ըլլալուն՝ չի կարենամ պիտի ըսածներդ մտքին մէջ ըմբռնել. ուստի ըսելիքներդ պահ մ'առաջ խօսք տուած ժամանակիդ պահելով՝ ալ քուկին ով ըլլալդ բացայայտ ըրէ, ո'վ սիրելի և քաջդ Օտրուկնի—

Հաղիւ թէ այս վերջին խօսքերս բերնես եւ լաւ, յանկարծ Օտրուկնին ոտք ելելով՝ սակաւիկ մի հեռացաւ ինձմէ, և անկէ սկըսաւ կանչել ու ըսել «Երկու ժամ է որ քեզի հետ կը խօսիմ ո'վ երիտասարդ, դեռ չի ճանչցար զիս»։

—Ոչ երբէք Հայր, և ի՞նչպէս կրնայի ճանչնալ, երբ խօսքերդ ՚ի թիկանցդ կը լսէի. բայց դէմքդ միշտ ծածկեցիր ինձմէ—

«Չայնէ՛ս ալ բան մը չիմացար»։

—Ինձ սիրելի Հայր իմ, որովհետեւ կեանքիս մէջ ասանկ քաղցր և ազդու ձայն մը լսած չէի—

Եպա ուրեմն որդեակս՝ ալ յայտնեմ քեզի խմին ով ըլլաւ. ես այն Օդային Սուրհանդակն եմ, որ Երեւելեան Դարդ սկըսած ատեն՝ աներեւութաբար քեզի հետ կը վիճաբանէի, ու այլ և այլ օգտակար լուրեր կը հաղորդէի քեզի»։

—Ի՛նչ... դու Օդային Սուրհանդակ... ով երկինք, ի՛նչ կը լսեմ... Ով էակ, այս ի՛նչ պանչելի անուն էր որ տուիր, և ի՛նչ փափաքելի կերպարանք էր որ յայտնեցիր ինձի. ուրեմն կը խնդրեմ Ի՛յակ՝ որ անգամ մը երեսդ դարձունես ասդին, ու լաւ մը տեսնեմ քու հրաշալի կերպարանքդ, զի բազում անգամ ձայնդ լսելու արժանաւորութիւնը ունեցած էի, բայց դէմքդ տեսնելու բազաւորութիւնը երբէք չունեցայ—

Եյս ըսի, ու սկըսայ դէպ ՚ի իրեն մօտե-

նալ, անանկ որ՝ ալ ամեն կերպիւ կրնայի կերպարանքը տեսնել, բայց ինք կեցած տեղէն յանկարծ խոյս տալով՝ բոլորովին աներեւութացաւ աչացս տեսութենէն, և նոյն վայրկենի՝ զգացած լիւր ռախտութիւնս տրամութեան փոխարկեց։

Եւ մինչդեռ այս բանէս սիրտս վերատին վերադարձաւ, և գլուխս վար կախած՝ տրտում տխուր կը հեռանայի նոյն տեղէն, մէկէն ՚ի մէկ ահարկու ձայն մը առի որ կը գոչէր՝ «Ով ՚ի Հոգեւորս վշտացեալ երիտասարդ, քեզմէ աներեւութանալուն վրայ մի՛ այդքան տրամիր, քան զի խոստումնքին համեմատ՝ մօտ օրերս յատկապէս քու բնակարանդ գալով, դէմ յանդիման քեզի հետ երկար տեսութիւններ պիտի ընեմ, և շատ ըսելիքներ ունիմ քու վրայօքդ. և քանի մը երեւելի գաղտնիքներ՝ որ պիտի յայտնեմ քեզի, վասն յօգուտ Եզդիդ. ուստի այժմ հանդարտ սրտով մը, գնա տեղդ և հանգչէ, զի հիմայ ես ուրիշ հարկաւոր գործ մը ունիմ տեսնելիք, դարձեալ Եզդօգուտ»։ Չայնէն և խօսքերէն քաջապէս իմացայ թէ՛ նոյն ինքն «Օդային Սուրհանդակ» կոչեցեալ Օտրուկնին էր. նոյն ատեն երեսս ձայնին եկած կողմը դարձուցած՝ պատասխանեցի սոյն ձայնին, —Օտրուկնի Ի՛յակ, խոստումնքներդ յոյժ բարի, և ես ուրախութեամբ կընդունիմ՝ խիստ օգտակար ըլլալու այդ այցելութիւնդ. բայց այս բանէդ առաջ՝ ուրիշ և կարեւոր խնդիր մը աւնէի ընելիք քեզի, ով՝ զքեզ երկինքը վնասողներն երկրիս վրայ դրած Ի՛յակս—

Եյս խօսքը բերնէս հանեցի չի հանեցի, ինք իմանալով միտքս՝ «գիտեմ ըսաւ», քու խոնդիրքիդ ինչ ըլլաւ. այսինքն՝ զիշեր ցորեկ հոգդ ու մտմտուքդ Մեչուխեչան է, այն է անիծեալ Սատանան. ուստի կուգես որ այն Հայոց Հոգեւորական մասին ամենասատկի և ոխերիմ չար թշնամին կերպով մը մէջ տեղէն վերցնես, ասոր համար ժամանակէ մը ՚ի վեր դիս կը փըն-

տուես որ երթամ գտնեմ այն անօրէնը, և պէտք եղած հարուածները անոր գլխուն տալով՝ զինքն ալ տանիմ իւր սեպհական տեղը, որ է խաւարային անդունդը, բանտարկեմ։ Այս բանիս վրայ բնաւ հոգ մի՛ ընէր դու սիրելիս. զի ահա իմ տեսնելիք գործս ալ այս է. որովհետեւ տարիէ մը ՚ի վեր է որ օդին մէջէն անձամբ կը դիտեմ, այն չարին ըրածները. և ալ համբերութիւնս հասնելով, բաւական ժամանակէ հետէ զինք ասդին անդին կը փնտռեմ. բայց միշտ երեսը ինձմէն ծածկած՝ փախտաւորան կը շրջի։ Բանի քանի անգամ ուղեցի երկրիս վրայ զինք բռնել, այն իր ապաւինած տեղը փախաւ, որ է իր Պաշտպանին փորը։ Այն ալ ինձ արժան չեմ տեսներ՝ որ երթամ անոր փորը ճեղքելով՝ իջայն դուրս հանեմ։ Ինչու որ նախ չեմ ուզեր որ սատանայ մը ձեռք անցընելու համար՝ մարդու մը փնտս հասցընեմ. երկրորդ՝ ես այս չը նեմ ալ նե՛քանի որ այն բանտարկուն անոր փորը իրեն տեղ է ըրեր, օր մը չէ նե՛ք օր մը զայն՝ Աւետարանի մէջ յիշուած խոյերուն նման դիւահարցուցած՝ կը տանի սարսափելի անդունդի մը մէջ իրեն հետ մէկ տեղ կը գահավիժէ։ Ահա ասոնց համար չի մտեցայ այն անօրէնին, երբ յիշեալ տեղը ապաւինեցաւ։ Իսկ այժմ լըսեցի, որ այն չարը ասդիս անդին իբր՝ զիս վրն տըռելու ելեր՝ ու չէ գտեր եղեր. բայց ես այսօր կամ վաղը ՚ի հարկէ զինք պիտի գտնեմ, ու նախապէս՝ այս սարսափելի սուտին համար լըսմը պիտի յանդիմանեմ, և յետոյ մինչև ցարդ գործած անօրէնութիւնները երեսը զարնելով առաջին անգամ պէտք եղած խրատներս ու պատուէրներս պիտի ընեմ իրեն։ Եթէ որ զանոնք ընդունելով՝ անսխալապէս խօսք կուտայ ինձ մէյմ ալ իւր դատապարտեալ տեղէն դուրս չել լելով՝ Հայոց մէջ Հոգեւորի դէմ գրգռութիւններ չընելու, այն ատեն զինք անփնտ թող պիտի տամ, որ երթայ իր յատկական տեղը՝ իր ընկերներուն հետ ելայ իյնայ։ Իսկ եթէ պզտիկ մէկ դիմադրութիւն ընէ, էհ... այն ատեն վայ իրեն... Այսքան բան լսեցիր ա՛, ալ գնա՛ դու հանդարտ տունդ նստէ, քիչ ատենէն կիմանաս եղածը։ Այս ըսաւ Դաւիթ, ու ձայնն ալ բոլորովին դադարեցուց. և ես ալ նոյն ժամայն իմացայ որ ալ գնաց, ամեն կողմանէ հանգիստ եղած՝ շիտակ եկայ բնակարանս, ու սկըսայ այն օրուան յիշատակութիւնը ամբողջ գրի առնել, և առածներս սրբագրել, որ գրեթէ

քանի մը օր ասոնցմով ժամանակս անցուցի...

Իրիկուն մը ժամը՝ երեքին ատենները, որ հազիւ ճաշ ըրած՝ սեղանէն ելեր, ու պատուհանիս առջին նստած՝ տան մը մէջ երգուած այն ամենաազգու երգը մոտիկ կընէի, (զոր հիմա նոյն երգը գրեթէ շատ Հայու տուններուն մէջ սովորաբար կերգուի), սրտակից բարեկամներէս մէկը դուռս չալելով ներս մտաւ, և շիտակ սենեակս մտած՝ եկաւ քովս նստեցաւ։ Եւ ես ուրախ եղայ գալուն, որովհետեւ իմ անկեղծ դաղափարակիցս ըլսելով՝ երևելի լուր մը լսած առնէ անսխալապէս ինձ կը հաղորդէ, և նոյն ատեն միատեղ անոր վրայ կը խորհրդակցինք։

Բաւական խօսակցութիւններէ ետքը, ծոցէն նոյն օրուան երած Մեղուն հանեց, որուն մէջ գրուած էր թէ՛ «Մեչու խեչան Օդային Սուրհանդակը ամեն տեղ փնտռեր է, և զինք տեղ մը չէ հանդիպեր...», և թէ՛ «Արեւելեան Իարը անցեալ տարի Հիւնքեար խկէիսի վրայ յօք բան դրելովը ծեծ չի կերաւ նե, թող այս տարի Բերայի Հայկական Թատրոնի վրայ ալ բան մը գրէ տէ, աղէկուկ ծեծ մը ուտէ...»։

Բարեկամս ասոնք կարգաց չի կարգաց՝ և՛ և՛ մըն է փրցուցի, ինձ նայելով բոլոր առնեցիկս ալ, դրացիներս ալ, և կրնամ ըսել թէ նոյն ատեն ձայնս տնէ տուն, դրացիէ դրացի, թաղէ թաղ, արձագանք տալով՝ համայն գեղը իմ այս և՛ և՛ և՛ ներուս մասնակից եղան, առանց պատճառը դիտնալու, որ եթէ գիտնային, ինչ գիտնամ՝ կարելի էր որ ասանկ սուտ, կոպիտ և անխելք գրուածքի մը վրայ խնդալէն պիտի ծախէին...

Ինչ որ է նե, ես ալ քանի մը օր առաջ ինձ հանգիստ վերջիլեալ գեպքերը մի առ մի բարեկամիս պատմեցի, որ երբ լսեց՝ նախ չափազանց զարմացաւ, և յետոյ խնդրեց որ միւս օրը առաւօտուն կանուխ ելելով իմ իրեն իմաց տուած այն յիշատակութեանց արժանի Լեւոն ստորոտը ՚ի միասին երթանք, և հոն Հոգեւոր ուրախութիւններով զբօսնուցը։

Բարեկամիս այս օգտաւետ խնդիրը ՚ի նմին վայրկեանի ընդունելով, նոյն առաւօտ արշալոյսին արթնցած ելանք գացինք յայն տեղ ուրիշ որ մէկ քանի օր առաջ ինձ համար այնքան բարիքներ ծներ էր։

Բաւական ժամանակ՝ առանց մէկ երկու խօսք մը ըսելու, կերպ կերպ մտածմունքներով

պատիժը, յիրաւի այն շատ չարութիւնները, բաւ բազմաց, և անոր համար ալ դեռ բազում պատիժներու արժանի է, բայց մենք ներողաւ միտ ըլլալով՝ իրեն բարիք ընենք —

«Չէ՛ փափկասիրտ բարեկամս չէ, ամեն աւտեն և ամեն բանի մէջ գթասրտութիւնը մնասաւար է, թող այս վայրկեանս զերենք իւրենց, մենք միայն հեռուէն սա տեսարանին վերջին վախճանը դիտենք, և նայինք թէ ո՞ր պիտի կայանայ այս կռիւը» ըսաւ նէ ալ, դարձեալ անոր բարի խրատը բանի տեղ չի դնելով՝ վազելով մը մօտեցայ մարտնչողաց քով, ու հազիւ թէ միջնորդութիւնս ՚ի գործ պիտի դնէի, յանկարծ Մեչուխեչային կայնած տեղէն սեմուխ մը ելլելով՝ ինք (Մեչուխեչան) անոր մէջ անկայտ եղաւ, սարսափելի որոտմունքներով, բայց ոչ առանց մնասու, զի այս միջոցիս խիստ մօտը ըլլալուս, ոտքովը այնպիսի հարուած մը տուաւ կուրծքիս, որ անմիջապէս ինքզինքս կորուսած գետինը փռուեցայ։ Չեմք գիտեր թէ ո՞րքան ժամանակ այս վիճակի մէջ մնացի, զի աչուրներս առաջին անգամ՝ բանալուս՝ ինքզինքս բարեկամիս թւերուն վրայ գտայ, որ միակերպ կըսէր ինձ՝ «Ըհ բարեկամ, չըսի՛ քեզի թէ մի երթար՝ ատոնց քով, և մի մտներ աւտոնց կռուոյն մէջ»։ Սուրծքիս սաստիկ ցաւէն, ուրիշ խօսք մը ըսելու կարող չըլլալուս, մինակ կը հարցունէի ընկերիս թէ ո՞ր է Օդային Սուրհանդակը, և ի՞նչ եղաւ։

Ինչ մը ատեն դեռ ասանկ անզգայ մնալով՝ բարեկամիս անխոնջ ջանիւքն ու դարմաններովը շուտով առջի առողջութիւնս գտայ, և անմիջապէս նոյն տեղէն սկըսանք հեռանալ, Մեչուխեչային գլխուն հազար ու մէկ անէծքներ կարգաւորով։

Ըսանկով հասանք այն լեռան ստորոտը, ուր տեղ պահ մ'առաջ նստած՝ այլ և այլ մը տածմունքներով ժամանակնիս կ'անցունէինք։

Մէկ քանի վայրկեան սոյն տեղ հանգչելուէս վերջը, ընկերս սկսաւ՝ ժամ մը առաջ ըրած այն հարցմունքիս պատասխանը տալ։ «Նոք որ ըսաւ, դուն Մեչուխեչային հարուածէն ինքքզինքդ կորուսած գետինը փռուեցար, Օդային Սուրհանդակ անուանածը սկըսաւ նախ՝ այն չարին անկայտ եղած տեղը անխիճից շանթեր արձրկել, ըսելով թէ՛ «Մարդէն եօթն անգամ աւիթեալ Սատանայ, որովհետեւ դուն այս երկտասարդը (քեզ ցըցունելով) յանկրաւի հար-

ուածելով գետինը տարածեցիր, աղէկ միտքդ պահէ այս չարագործութիւնդ ալ, հարկաւ անգամ մըն ալ քեզ ձեռքս կ'անցունեմ, այն տեսն պիտի իմանաս թէ՛ տկար մը, անմեղ մը չարչըրկելը ի՞նչ ծանր եղեռնագործութիւն մըն է, ու ի՞նչ սոսկալի պատիժներու կ'արժանանայ եղեր»։ «Դնա՛, դնա՛, թող ժամանակ մը ուրախացիր ասոր վրայ, կամ թէ թող այս ըլլայ միայնակ քու ուրախութիւնդ ո՛ր ամենայեւորն տկար, ու ամենաթշուառ Մեչուխեչայն անկէ վերջը դէպ ՚ի ինձ դառնալով՝ «ո՛վ օտարական երիտասարդ, և իմ բարեկամիս ընկերը, դուչեց, եկու տա անմեղին քով, ու պետք եղած դարմանները ընելով՝ տար զինքը իւր բնակարանը ու հանգչեցու, և միանգամայն ըսէ իրեն՝ որ քանի մը օրէն խոտապած այցելութիւնս կատարելով՝ այս օրուան դէպքին ամբողջ պատմութիւնն ալ պիտի հաղորդեմ, և սա ալ իմաց տուր իրեն թէ՛ անցեալները լեռան մը տակ իրեն հետ առանձին տեսութիւն ընող այն Օտերն եմ ես, որ այսօր Մեչուխեչան պարտելու համար այս կերպարանքը ստանալ հարկ եղաւ»։ «այս ըսաւ, ու ետ ետ երթալով՝ յանկարծ օդին մէջ աներևութացաւ»։

Եւրբան խօսք լսելով բարեկամէս, ուրեմն ելլենք երթանք սա տեղէն սիրելիս, ըսի, զի չըլլայ որ ուրիշ փորձանք մը դաց գլխունուս։

«Եւրբ այն գացէք, և փայրկեան մը մի կէնաք այդ տեղ, զի այժմ Բէեղղերուղ իշխանը իւր գունդերովը այս կողմերը պիտի ելլէ զիս փնտռելու, իբր թէ ինձմէ Մեչուխեչային վերէժը առնու, որ այն անմիտ խոսիւնէն Սարսափ բնաւ չի խորհիր թէ՛ իմ մէկ հարուածս բաւական է զինք իր բոլոր գունդերովը փայրափաթին ընելու։ ուստի դարձեալ կըսեմ ձեզի, հոս վայրիկ մի ուշանալիս՝ ձեզի մեծ ֆնաս մը կրնայ հասցունել, աղէ ուրեմն, հեռացէք այդ մնասալար տեղէն»։

Եւս ձայնը, որ ուղղակի Օդային Խալին ձայնն էր, լսելուս պէս ըսի ընկերիս, — Նէ, ե՛լ բարեկամ ե՛լ, որքան զօրութիւն ունինք նէ փախչինք ու հեռանանք սա փոանգալից տեղէն, ու շիտակ երթանք մեր բնակարանը ու հանգչինք, և հոն հանգիստ ստով ու առանձին՝ ատոնց վրայ խորհրդածութիւններ ընենք — «Խիստ բարի» ըսաւ բարեկամս ալ, նոյն ժամայն ձեռք ձեռքի առած դատուեցանք այն տեղէն, և քիչ մը հեռանալէս վերջը՝ ՚ի գլխուս

Աճառիկ Օդային Սուրհանգակին այս
անգամ ինչ ներկայանալուն ու երբև տեսակ
կերպարանքով երևալուն , և նախապէս յըցուն
շած հիանալի գործերուն պատմութիւնը՝ զոր
խօսքերնուս սիրգըր խոստացեր էինք։ Եւ այժ-
միկ այսքանով գոհ ըլլալով , ապագային դեռևս
պիտի տեսնուին ու թուին՝ անոր զարմանալի
զարթոյթնն ու սքանչելի խօսքերը :

ՔՈՒՆԲԱՆԻ ՄԵ

Եւ. Օ՞ր հէյ անխելք Աովմաս, ի՞նչ կըր-
նաս ընել դուն ինծի. օ էսկի հովալար սով-
ալ. . . , ամմա չէ եղեր. սա ձեռքիս սօխան
տեսար, աս ամեն բան կը ընցընէ, հա՛, բտեմ
քեզի:

Կ. Զէ, չէ, իմ աղուորիկ Եղնիկ, չէ.
դուն աղա՛ ես, պէ՛յ ես, էՖէնտի՛ ես. ու շատ
բան գիտես, լեզուանի՛ ես, ու ժող ես, ի՞թիպար-
լը՛ ես. նիհայէթ ոռքէդ մինչև դուխդ էնտամ-
լը՛, հիւսիւնը մարդ մըն ես, տահա ի՞նչ կու-
ղես որ բտեմ. լաքին կա՛ թէրաճընտան նաւրդ
ես. . . ան նայինք ան. զերա սէնին տէ, պէնիմ
տէ դօղօղուդտան անամրդ աղլայօր. ես ասանկ
կը կարծեմ, դուն նասըլ:

Ե. Հա իշտէ օնա պագալըմ, մատտէ օ-
րատա իլիշէյօր. էյ ասանկ է նէ Աովմաս, եկու
ատանկ սիրտ ծակելու խօսքերը մէկդի դնենք
տէ՛ սա մարդէն քիչ մը ոսկի արծաթ պրծնե-
լուն ճարը տեսներ:

Կ. Տեսար հիմայ բանը, պունա պիր հիւ-
նէր տիւշիւնէլիմ. իմտի, հիմայ դուն օրտուղու-
նա կէօրէ լաճներդ նախ ըրէ, ես ալ իմ լա-
ճըս նախը կրնեմ, երիւս կովը մէկ արապան
կապելով՝ հէլալէթ բան մը կը տեսներ:

Ե. Ըտոր շիւպէ կըլլայ մի ես. . . , ա-
նանկ է նէ՛ ալ ես պաշլայեմ հիւրայէս նախ ը-
նելու, լաքին քեզի ալ պէտք է որ՝ ախանջդ տըն-
կելով տիխաթը մտիկ ընես, հա՛ Աովմաս աղբեր:

Կ. Հէ ճանրմ հէ, դուն հոգ մ'ըներ. ես
աս մարդուն հախին ի՞նչ որ լսեմ, մտիկ կրնեմ,
զերա իշն իշնտէ շահ վար շահ, հասկըցար
հիմայ:

Ե. Օ՛, օնա պէնիմ տէ էյվալլահ՛մ վար,
լաքին. . . հէր նէ իտէ, շիմոկիք պունայր պա-
գըյա դալսըն տա, շու պիղիմ հիքեայէմիլէ պա-
գալմ:

Գիտե՛ս Աովմաս աղբեր, սա Մայրապետի ասեղ
անիմ, ինչէ՛ քոքիւն անիմ, Լայն կանչելով՝ սօխախ-
լը պըրտող անուանի շրէյ մը կայ. . . :

Կ. ԵՖէրիմ Եղնիկ, Լայն ի՞նչ աղէկ ես
սորվեր:

Ե. Պէ ճանրմ խօսքս՝ եաղըր ոսկորի պէս
ինչո՛ւ բերնէս խաբիշ կրնես, ատի հալմանու-
թիւն է. թող աղւր որ հիքեայէս լըմընեմ տէ՛
անկէ ետքը ի՞նչ պիտի բտես նէ ըսէ:

Կ. (Ինքնիքեն) կլուկու խօսքեր չեն տամ,
Սանամար տուտուին խաթրին համբերելու եմ:

Ե. Իմտի աս շրէյան, գիտես ես, պագի
պաղն պիւլիւճիւլուլիւն ալ կընէ. աղէկ Ֆալ
ալ կը նայի կրսեն, չէյտեմ ա:

Կ. Օ՛, ինչ կրսեց կոր, Ֆալճիւլութեան
կողմանէ շատ անուանի մարդ է ան. հաթթա
մէկ օր մը, որ րախին շատիկէ կլէլով՝ պատ-
ուաւ որ տեղ մը եան էի եկեր, ինքը ներս կան-
չեցի որ Ֆալս նայի առաջ՝ «դուն, անանկ մէկ
վարդ մը կը նմանիս որ», այս խօսքին էփաղէկ պէ-
պիւրէնիլի եղայ, լաքին ետքէն աւրելով՝ «քեզ
հոտուրտայողին քիթը կիշնայ» քաւ. ահա այս
տեղ քիչ մը ապուր կերաւ ալ՝ նէ՛ ետեւէն մէկ
ուրիշ աղէկ խօսք մը բտելուն համար, այս խօսքն
ալ սիրով ընդունեցայ:

Ե. Ճանրմ Աովմաս, ինչ քաւ նէ ինծի

ալ ըսէ:

Կ. Զէ, աղբեր չէ. սուղ է սո՛ւղ. հէմ
հէր պիր սըրը արգաստաշա սէօյլէնմէկ կրսեն,
ան չէյտեմ դուն:

Ե. Գիտեմ ամմա, ծօ մենք ճոնտան ար-
խատաշ չե՛նք, ի՞նչ կըլլայ եղեր բտես նէ:

Կ. Երգասաշ ամմա, վէ լաքին. . . , իքի
գարտաշ պիր եարատըմը, անճագ քեսէլէրի
պաշղա, գուզո՛ւմ:

Ե. Են չէ ամմա Աովմաս, բանին մէջ ու-
կիի, արծաթի հոտ կայ:

Կ. Զէ չէ, անանկ բան չի կայ:

Ե. Ընանկ է նէ քաճը քեզի ըլլայ, Լ
ինչ ալ որ է նէ բարով վայելես, զերա ես ոսկի
չեղած տեղ բան չունիմ, հիմա դուն սա իմ
հիքեայէս լսէ որ պարի բան իմանաս. Իմտի ը-
սել է որ՝ դուն ան շրէյան աղէկ կը ճանչնաս:

Կ. Ի՞նչ բտել է, ճանչնալն ալ խօսք է մի
եա, հէմ շատ հարուստ մարդ է, լաքին ինչ
Ֆայտա որ ոսկի արծաթ չունի:

Ե. Հա հա հա, էյ ինդացի՛ սա խօսքիդ
Աովմաս, իշթէ ասով կովութիւնդ խալաթ ըրիր:

Կ. Ինչէ՛ն, ինչէ՛ն Եղնիկ, բտէ՛ նայիմ:

Ե. Ըտոր համար որ՝ ոսկի արծաթ չունե-
ցողին հարուստ է կրսես:

Կ. Ըյո հարուստ է, հէմ շատ հարուստ:

Ե. Օ՛ր ինչէ՛ն թէլ ըսէ ու մի պօռա-
ցըներ:

Կ. Աը պօռա՛ս ամմա, ետքը գործերնիս
ո՛ւր. . . Ինչ է նէ, ատ մարդուն հարստու-
թիւնը հասկընալ կուղես նէ՛ սա է որ, տանը ե-
տին մեծ պարտեղ մը ունի, որուն մէջ Մեղ-
պէսէմիշ կրնէ, ու տարուէ տարի փէք շատ
պու՛ կը հանէ:

Ե. Ե՛, օնա տէլէճէլիմ եօգ, Դաճը պա-
պ, տէմիշ պապ Բալլա՛ ես. աս գէշ բան չէ Աով-
մաս, մարդս ասով կրնայ էփ աղէկ հարուստ մը
ըլլալ. լաքին աս շրէյան տարին ի՞նչչափ Բալ-
կրնայ ծախու հանել:

Կ. Լ՛հ, թէ որ առնող ըլլայ նէ, էփէլիճէ
բան կրնայ ծախել:

Ե. Ի՞նչ բտել է, ասանկ մեծ քաղաքի մը
մէջ միւշթէրի չի՛ կրնայ կոր գտնել:

Կ. Աը գտնէ, լաքին՝ առնողներէն պաղը
սինները զէ հիլէնմիշ կըլան կոր եղեր:

Ե. Ը՛տ ինչու Աովմաս:

Կ. Զիւնքի, լաճս ան Մեղուներուն խօ-
վանին մէջ պաշի առեն խոշոր խոշոր Իշամեղու-
ներ խառնուելով՝ ասըլ Մեղուներուն շինած
փթթակները կը թիւնաւորեն կոր եղեր. իրաւ
տուտ ան չէյտեմ. լաքին ինչ ալ ըլլայ նէ ըլլայ,
եւ ու դուն սիրով կառնեմք, չէ քի մեղրին հա-
մար, իլա անոր տէրոջը պիւլիւճիւլութեանն ու
Ֆալճիւլութեանը համար. Տեսար մի հարստու-
թեան չէլմէները:

Ե. Ընանկ է անանկ, հախ ունիս Աովմաս.
չիւնքի հիմի շատ բան ասանցմով կը դառնայ
կոր, լաքին ի՞նչ պէտք է հիմայ ասանք խառ-
նենք, շիմոկիք միւսակ մեզի լաղըմ եղածին վրայ
մտածենք, եանի՛ սա մարդէն քանի մը հարիւր
հալար հատ ոսկի ուղեղուն ճամբան գտնենք:

Կ. Ի՞նչ, քանի մը հարիւր հալար ու-

կի... ո՛հ հիմի խեղճ գլխես կը թռցունեմ:
Եւ: Ի՞նչ կրես աղբեր, ան մենք շատո՛նց
թռուցեր ենք: հիմի գլխունուս մէջ ուրիշ ինչ
բան կայ որ պիտի թռցունենք:

Կ-: Եւ չեյտեմ, լաքին կերևայ որ քու քո-
վոր աղէկ հավատիս մը կայ աս մարդուն հա-
խին, ճանրմ Եզնիկ աղէկ մը հասկըցուր: հէմ
խօսքիդ անոյշ տեղերը շուտով մօտեցուր, զե-
րա անթուրեմ ենէն մարս լալ սկըսաւ:

Եւ: Եւ թարափէն իմն ալ անանկ, լա-
քին հիմի աղէկ մը պիտի կշտանանք:

Կ-: Ի՞նչ բանով սիրելի Եզնիկ:

Եւ: Հէլէ սա հիքեայէս լմնընեմ տէ,
ան ետքը պէլի կըլայ, անանկ է նէ ալ մի խօ-
սիր տէ՛ տիւզիւյէ իս մօրիկ ըրէ: Իմա՛ր նասը-
քի ըսի, աս իմ գիտցածս աւելի, իրէն, վէ տա-
հա շատ մը բանի: քու կին գիտցածդ Եւ: Եւ
է, և ուրիշ չեյտեմ ի՛նչ, մեծահարուստ
Հրէան՝ չախմախսը խաւ քիպրիթ ծախող, ու
Խոյն անուն կարճահասակ տղայ մը ունի եղբր
որ ինքը րատթ կէլէ տեղ մը ճանչցայ: Եանի՛
մէկ օր մը Հրէաներուն անուանի թաղերուն
մէկին մէջէն մուրալով կ'անցնէի, աս տղան տե-
սայ որ՝ տան մը դռան առջին կեցած՝ սրվա-
ծիյի մը հետ կը խօսէր, չեւքի ան տանը մէջ
թամիր ըլլալուն՝ տահա ուրիշ ամէլէներ ալ
կային հոն, դուն աղէկ գիտես որ մուրացկանը
ամեն տեղ սարմը կրնէ՛ եւ ի՛նչ ըսելով:
Ես ալ աս միւրահաղայով հէմէն մօտեցայ ա-
նոնց, հիշ որ չէ նէ սրվածիէն օրտուն երկու ե-
րեք հինգնոց մուրամ, զերա ան օրը մէկ կուտ
չի կար քովս: Իմա՛ր ուսուցիկով մը գացի քովեր-
նին, ու հէմէն պիտի սկսէի թախըմ մը նկայա-
ներ ընել Սրվածըյին, մէյո՛ւ ալ նայիմ՝ որ աս
տղան անոր բան մը նախը կրնէ կոր, վէ սրվա-
ծին ալ տերինձէ մօրիկ կրնէ կոր: քիչ մը ասդին
պէլէլէյի որ խօսքերնին լմննայ:

Ես ալ ըսա, մէկ արալիս մը Հրէայի տղան
ասդին գալով՝ անոր նախ ըրածները ինձի ալ նախ
ընել տուի՛ որ անանկ թախիւլ ընելու բան չըլլար:
Կ-: Ի՞նչ ի՛նչ, մեղի օգտակար բան:

Եւ: Հապա՛ հապա՛, թամուզած բաներնիս:

Կ-: Եման Եզնիկ, շուտ ըսէ շուտ, զերա
սիրտս թունդ կելէ կոր:

Եւ: Ինչ ալ թունդ ելելու սիրտ ունիս...
ինչ որ է նէ, տղուն ըսածներուն մեղի էն ֆայ-
տալը քէօշէն սա էր որ՝ երբ աս տանտէրօջ հա-
մար ըսաւ թէ՛ «տարի ու կէսէ ՚ի վեր անանկ
գործ մը բռնանձ է, որոյ այլեյէն շատ ոսկի ու
արծաթ գիլելով՝ հիմայ տունը նստեր՝ զանոնք
ամապարնելու մէջ ետրէլթիւրմիշ կընէկոր...»
Ես լսելուս պէս՝ հէմէն ուրիշ խօսքերուն ա-
կանջ չի կախելով առ ի քայլեցի: Ես ալ միւ-
տէս Աովմաս, շիտակ ըսէ արժէյ:

Կ-: Երժէյ... ատ ալ խօսք է մի ես, հէ՛հէյ,
ալթուն կիւմիւշ պու արաթում: Ի՛նչ կրես կոր
դուն Եզնիկ, մեղի անոնցմէ ուրիշ ի՛նչ պէտք
է: Ե՛հ նասըլ չի յարգեմ մեր ան Սանամար
սուսուն, որ օր մը չէ նէ օր մը մեղի շատ ոսկի
արծաթ տալով՝ աս մուրացկանութենէ պիտի
արատէ մեղ, հիմի սա տուած միւժտէթ ալ գէշ

բան չէ, իմա՛ր շուտով ձեռքերնիս բան մը անցը-
նելու համար՝ մինակ ասոր վրայ մտածենք:

Եւ: Չէ՛, ատոր վրայ երկար միւժտալ
պէտք չէ, անոր էն կարճ ճամբան սա է Աովմաս:
Եանի՛ հիմի ոտքի վրայ ելած, դուռը ամուր-
մը կը չալենք: մարդը բէնչիւրէն բանալով կը նայի
որ մուրացկան է, մէկէն ՚ի մէկ կը գոցէ երես-
նուս: ան ատեն ի՛նչ զըտար ձանուկիք նէ՛ ոս-
կի՛ կուզենք ոսկի՛ տէլի կը պօռանք: ան չի լսելու
կը զարնէ: հոգ չենք ընել, մենք ետեւէն կիւ-
րիւթիւն, փաթըլթըն կեւեյցենք, կը ձանձ-
րացընենք, զլուխը կը ցաւցընենք, նիհայէթ
թաճիկ կըլայ, անանկով կը հանէ հացի տօպ-
րակներով լեցուն ոսկի կուտայ մեղի:

Կ-: Արա՛յ ասանկ բան, այս կերպը արսը-
զութիւն չէ՛ մի: Ես մարդը բէնչիւրէն բա-
նայ տէ՛ «ծօ հայվաններ, չէք խոյնիր, ի՛նչ
կիւրիւթիւ կընէք կոր տանս առջին, թէ՛ կոր-
սուեցէքսրիէ ետեպսիկներ» ըսելով՝ փնտէ՛ նէ:

Եւ: Հայ շաշիւրն հայ, ետքը խ քեզի որ
աս խրտար ատեն ինձի հետ արխատաշութին
կրնես տէ՛ տահա չես իմացեր որ՝ ի՛նչ հասար
կաշիէ սուրաթ մը ունիմ ես: Ինձի նայէ ինձի,
թող ան ուզածին չափ վրոնտէ, ես տահա ա-
ւելի կը մօտենամ, ան պօռայ՝ ես կը խնդամ,
երեսս թընէ նէ՛ ես փառք կուտամ, մնացածն
ալ ասոնց նման:

Կ-: Չէ՛ չէ՛ Եզնիկ, եկու անանկ բաներ
չընենք, հապա սա գովասանքը կարդանք, որ
գիտես՝ տարի գլխուն շինեցինք տէ առջին ան-
գին կարդացինք, ու եփ աղէկ ալ բան մտաւ
ձէպերնիս, ան միտքդ է՛ ես:

Եւ: Սո՛ւս եղբր աղբեր սո՛ւս, մենք անի-
կայ կիւլխտէն ըրեր էինք, հիմայ օրթան հանե-
լուն սըրա՛ն էր մի, ու՛րի Աովմաս ու՛րի...

Հաղիւ թէ՛ կրսէ պատմիչը, այս խօսքերը
Եզնիկ մուրացկանին բերնէն ելաւ, այն տանը
տէրը մէկէն պտուտահանք բանալով՝ «Գիտե՛մ
գիտեմ, ու տեսած եմ այն ձեր գովասանքը ը-
սածնիդ ալ ո՞վ աներես մուրացկաններ, փուճ
տեղը թէլաշ մի ընէք, բայց գիտցիք որ ես ան-
կէ ալ բան մը չգգացի: ուստի ձեզի պէս ար-
սրկ երկարաւ մուրացկաններու համար՝ ո՛չ թէ
ոսկի և արծաթ՝ որ հատ մը չունիմ, այլ պա-
տառ մը հայ անգամ տալու կամք ունեցած
չեմ երբէք: բայց թէ այսքան աղօթք մը կըր-
նամ ընել ձեզ համար, այսինքն՝ «Երկինք մէ-
կերնուդ գլխուն, միւսերնուդ ոտքին կատար-
եալ բժշկութիւն պարգևէ» և մինչև ցարդ
ըրած խնթ ու խելառ խօսքերնիդ ալ ձեզի
ուրեմն ալ վայրկեան մը չի կենալով ելէք սրկէ
կորսուեցէք, չէ նէ՛ հիմայ պարտեպիս մէջ գրա-
նուած պահապան շունը վրաններնուդ յարձակել
կուտամ»:

Ես լսելուն պէս՝ մէկէն ՚ի մէկ ոտք ելած,
ու մէկ մէկու ձեռքէն բռնելով բուրդ ու բա-
պուճ փախան...

Մնացածը հասկիք կոտրելուն իրիկունը:

Խմբագիր-Տճօրեկ Մ. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՃԵԱՆ

Ահա ծանիր զքեզ անիծեալ Մեչուխեչա... Վայ ինձ... Լնէճք քեզ Մեղու, անէճք :